

Susan Blackmoreová: Teorie memů. Kultura a její evoluce

Praha, Portál 2001. 304 s.

Dnes se již neptáme, jak je nějaká vlastnost výhodná pro přežití či dobro druhu nebo jedince, ale jak přispívá k šíření genů. Gen je však jen jedním příkladem replikátoru (entitou schopnou vytvářet své kopie).

Dalším replikátorem, který se na naší planetě objevil, je mem – jednotka kulturní dědičnosti. Mem je cokoli, co lze napodobit imitací; memy jsou „písňe, nápady, chytlavé fráze, móda v odívání, způsob výroby hrnců nebo stavby oblouků“. Vzhledem ke způsobu svého přenosu se memy šíří neskonale rychleji než geny. Tato skutečnost má dalekosáhlé následky. A právě těmi se zabývá kniha britské psycholožky Susan Blackmoreové.

Memy významným způsobem změnily prostředí, v němž jsou geny selektovány, což zřejmě mělo podstatný vliv na evoluci lidského mozku. Vzhledem k pomalé evoluci genu a rychlé evoluci memů také bere za své představa o koevoluci (tj. vzájemném ovlivňování evoluce) mezi geny a memy – těmi, kdo drží vodítko, nejsou geny, ale memy.

Na otázku, které memy se šířit budou, a které ne, nám může pomoci najít odpověď evoluční psychologie – ta se snaží vysvětlit lidskou psy-

chiku jako soubor specializovaných psychických modulů, které slouží k řešení adaptivních problémů (tj. těch situací, které ovlivňují přežití a rozmnožení jedince). Jistě není náhodou, že nejlépe se šíří memy nějak spojené se sexem. Toho ostatně bohatě využívá reklama. Stejně tak nás asi nepřekvapí, že v nejprodávanějších bulvárních plátcích se toho více než o problémech bezdomovců dočteme o tom, s kým měla která hvězda jakou avantýru. Znalost informací typu „kdo s kým“ byly pro život našich předků životně důležité. Pochopitelně lépe přežili a rozmnožili se ti, jejichž mozky věnovaly více pozornosti takovému (z reprodukčního hlediska) důležitým informacím. Dnes však naše mozky slepě hltají informace tohoto typu prezentované v médiích, i když jsou vlastně bezcenné – týkají se prakticky bezvýhradně lidí, s nimiž nikdy do osobního kontaktu nepřijedeme.

Blackmoreová se věnuje řadě otázek, některým spíše zábavným (proč neustále mluvíme, proč je tak těžké přestat myslet), jiným spíše závažným (kdo jsme, co je to moje já, máme svobodnou vůli). Memetika je teprve vědeckým batoletem, ale zdá se, že tento pohled, který dnes vnímáme jako poněkud provokativní, by nám mohl pomoci zodpovědět velkou otázku, co je to kultura a co pro nás znamená. *Tomáš Grim*

Horst Belz, Marco Siegrist: Klíčové kompetence a jejich rozvíjení (Východiska, metody, cvičení a hry).

Praha, Portál 2001. 375 s.

V německé jazykové oblasti je pro klíčové kompetence používán termín klíčové kvalifikace a mají význam převážně v souvislosti s otázkami nezaměstnanosti a odborným vzděláváním dospělých. Recenzovaná publikace věnuje pozornost nejen klíčovému kompetencím, ale předkládá program, který je významným příspěvkem k prevenci současné nezaměstnanosti. Autoři vycházejí z poznatku, že odborná kvalifikace je dnes nemyšlitelná bez celoživotního učení. Základní vědomosti mohou být sice v důsledku stále kratších inovačních změn překonány, ale ty lze inovovat či restrukturovat právě s pomocí klíčových kompetencí.

V oblasti klíčových kompetencí jsou podle autorů „černými ovce“ vysoké školy, které na základě svých diferencovaných a oborově specializovaných programů vzdělávají studenty ve specifických oborech, nikoliv však ve smyslu klíčových kompetencí. Není pochyb, že klíčové kompetence mají mnoho podob a tváří, stejně jako i řadu vysokých aspirací.

Klíčové kompetence v pojetí autorů (odpovědnost, spolehlivost, myšlení a učení; samostatnost a výkonnost; komunikace a spolupráce; řešení problémů a tvořivost; zdůvodňování a hodnocení) mají povahu spíše afektivních než kognitivních procesů. Jedná se ve své podstatě o týmové kompetence, které usnadňují další vzdělávání přesahující profesi či kvalifikaci jedince. Jsou předpokladem dalšího odborného růstu. Přesto však je zřejmé, že všeobecné a odborné vědomosti jsou stále nesporným základem pro použití klíčových kompetencí, které nestojí vedle sebe samostatně, ale mnohonásobně se různým způsobem protínají a měly by být chápány jako součást celého procesu vzdělávání.

Mimořádnou pozornost věnují autoři teoretickým aspektům skupinového učení, neboť klíčových kompetencí lze nabývat pouze ve skupině vrstevníků při vzájemném kontaktu a interakci a ve skupině, kde dominuje otevřená struktura vzájemných vztahů a existují jasná pravidla komunikace.

Kniha obsahuje cvičení a návody k osvojení schopností a dovedností i bez vazby na konkrétní pracovní oblast či budoucí povolání. Většina cvičení je koncipována spíše pro dospělé, ale modifikace řady interakčních her pro potřeby našich žáků je jen otázkou času.

Antonín Mezera

kompletního vzdělání, včetně supervize, případně týmové supervize)

- Než zahájíme skupinovou léčbu (praktické otázky: indikace a prognózy, sestavení a příprava skupiny na léčbu, informace o sepsání žádosti zdravotní pojišťovně o proplácení léčby v Německu)
- Aspekty vedení skupiny – role ve skupině (vytvoření, upevňování a rozvíjení podmínek pro to, aby mohly u nemocných proběhnout žádoucí léčebné změny, základní techniky navozování změn, vymezení rolí, které musejí terapeuti zaujímat a naplňovat)
- Skupinový proces (fáze a dynamika vývoje skupin, účinné faktory léčby a práce s obtížnými nemocnými, podrobné pojednání o odporu, přenosu, protipřenosu a práci se sny)
- Léčebné účinky skupinové psychoterapie (výsledky a cíle terapie, zkušenosti bývalých pacientů s léčbou, ekonomická stránka skupinové terapie)
- Formy skupinové práce (složení, výhody a nevýhody uzavřené skupiny oproti skupině otevřené, skupinová homogenita, heterogenita, přednosti a zápory léčby krátkodobé versus dlouhodobé)

- Speciální uspořádání skupinové psychoterapie (možnosti ambulantní léčby a léčby při plné hospitalizaci pacienta, kombinace předchozích dvou možností, psychoterapie schizofrenní poruchy, rehabilitace psychosomaticky nemocných pomocí práce ve skupině, svépomocné skupiny)
- Skupinová psychoterapie u pacientů se zvláštními obtížemi (možnosti a úskalí léčby nemocných s poruchami příjmu potravy, léčba pacientů s problémy v oblasti sexuality, s problematikou bolesti, psychoterapeutická léčba onkologicky nemocných a závislých pacientů, specifika terapie dětí, mládeže, osob starších a migrantů)
- Základní pojetí skupinové psychoterapie (teoretická východiska a klinická praxe hlavních skupinově terapeutických přístupů, psychoanalytická léčba, rogersovský přístup, behaviorální terapie, interpersonální skupinová psychoterapie, transakční analýza, psychodrama a systémový přístup, integrace behaviorální a hlubinné psychologické léčby) ■